ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 302 — Субота, 12 октобар 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

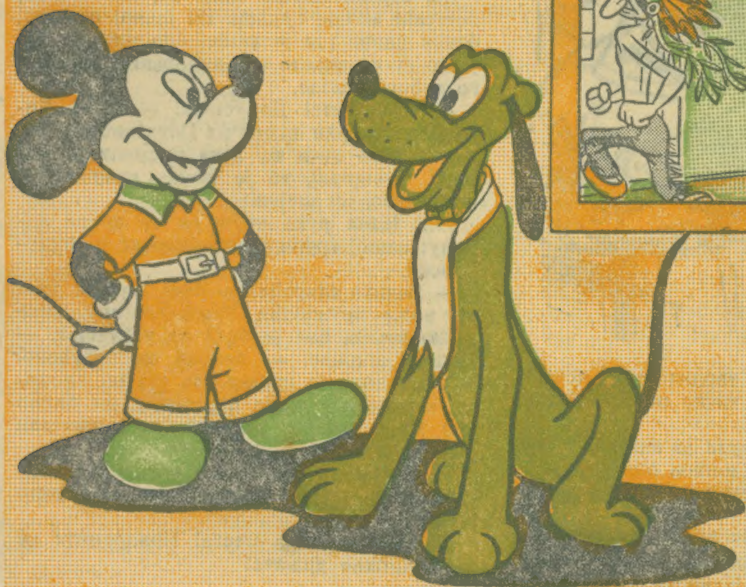

НЕНАДМАШНИ МАЈСТОРИ У ЗВИЖДАЊУ

Многи људи умеју да звижде, неки чак звижде мајсторски, али тешко да је икад икоме од нас пало на ум да му звиждање послужи као средство за разговор. Ми можемо звиждуком да позовемо човека, да му дамо неки знак, али не умемо помоћу звиждања да разговарамо у пуном смислу те речи. Међутим, становници Гомере, једног од Канарских Острва, владају том чудном способношћу.

Њихов језик — звиждање није систем уговорених сигнала, нити је то нека врста Морзеове азбуке. Становници Гомере говоре једним од дијалеката шпанског језика. Но, ако је потребно да се нека хитна порука саопшти пријатељу или рођаку који живи неколико километара далеко, они ће такође употребити шпански језик, али „преведен“ на звиждање.

Како се појавио овај лингвистички феномен?

Посматрано с мора, острво Гомера личи на џиновски шатор: у средини острва диже се планина висока 1500 метара. Од ње се на све стране, пресецајући планинско острво, пружају стрми кланци обрасли шумама. Путовање из једног села у друго често је заморно и опасно. Тако је било у давна времена, тако је и данас. На острву постоји само један планински пут који везује четири села. Па и њега именом „пут“ може назвати само онај ко има довољно маште. На таквом острву, разуме се, не може бити ни говора о неким техничким средствима за везу.

У давна времена, кад човечанство још није ни сањало о телефону и телеграфији, на острву Гомери ипак је постојала „бежична телеграфија“: језик звиждања. Историја није сачувала име његовог проналазача, али његовом оштроумном открићу много дугују и данашњи житељи острва.

У походима који су трајали од 1402 до 1405 године, шпанска војска заузела је Канарска Острва. Неизмерно је било чуђење освајача кад су видели да гуанчеси — тако су себе називали домороци острва — разговарају међу собом језиком звиждања. Током година, шпански колонисти измешали су се с домаћим становницима. Они су домороце научили шпанском језику, а ови њих — звиждању. Тако се родио данашњи језик звиждања, који је добио шпанско име „силбо“, а људи који тим језиком „говоре“ названи су „силбадори“.

У чему је тајна силба? „Говорник“ пријањује врх језика уз зубе и почиње да звижди, истовремено изговарајући речи, приближно онако као што се то чини приликом обичног разговора. Притом неки силбадори — то је већ ствар укуса! — стављају у уста један или два прста, а има и таквих који употребљавају дланове као мегафон.

Искусан силбадор може лако да одзвижди све оно што је у стању да искаже обичним шпанским језиком. Француски истраживач Андре Клас провео је на острву неколико месеци изучавајући силбо. Он прича како му је његов учитељ силба једном приликом показао могућности овог језика, одзвиждавши неком свом пријатељу сложену реченицу, коју му је овај, смејући се грохотом, одмах превео: „Ринео, можеш ли ми позајмити свог магарца јер сутра рано намеравам да идем у Санта-Круз?“ (град Санта Круз не налази се на Гомери, већ на острву Палма).

По сведочењу многих путника, силбадори — како мушкарци тако и жене — звижде веома јако. Они тврде да звиждук острвљана по својој јачини не заостаје за писком локомотиве. Због тога силбадор може лако да разговара са својим сабеседником који је далеко четири до пет километара. Андре Клас тврди да раздаљина између саговорника може да буде много већа и да је рекорд који је он забележио износио читавих једанаест километара. Преувеличавање — рећи ћете. Али, ако се узме у обзир јачина звиждука и добра акустичност овог планинског острва, тврђење не изгледа невероватно.

Острвљани се веома ретко служе силбом у непосредном разговору. То обично чине кад хоће да задиве странце. Пастири, међутим, који се са својим стадима налазе далеко један од другог, прекраћују време водећи дуге међусобне разговоре на језику силбо.

Постати добар силбадор није нарочито тешко. Андре Клас научио је силбо за свега три месеца. Деца на Гомери уче тај језик упоредо са матерњим и са једанаест — дванаест година умеју звиждуком да изразе читаве реченице. С годинама, сваки од њих израдиће свој „стил“ звиждања. Тако је, например, Андре Клас могао лако да разликује поједине силбадоре по „гласу“.

У неким областима Мексика и Екваторијалне Африке такође постоје језици звиждања, али они далеко заостају иза силба и њима се не може изразити све што и обичним говором. Ти језици се, уствари, састоје само од различитих тонова који нису везани с другим елементима говора. Силбо је, међутим, створен на бази постојећег језика и због тога у читавом свету нема равног.

Осветио му се сопствени изум

Роберту Ватсону-Вату, проналазачу радара, недавно се осветио његов сопствени проналазак. Наиме, он је у Канади, баш помоћу радара, ухваћен у непрописно брзој вожњи и кажњен са дванаест и по долара.

ПОЛА МИЛИОНА ЉУДИ НА ДВА КВАДРАТНА КИЛОМЕТРА

Према последњим подацима, у Харлему, црначкој четврти Њујорка, на површини од два квадратна километра живи преко 400.000 особа. Само у једном блоку од десет четрнаестоспратних зграда станује близу седам хиљада Црнаца. Проблем расељавања ове најгушће насељене градске четврти на свету један је од најсложенијих које има да реши њујоршка општина.

СВЕГА ТРИДЕСЕТ ДВОРАНА ЗА „СИНЕРАМУ“

„Синерама“, нова врста технике филмског приказивања, позната је већ дуже времена, па ипак данас у свету има свега тридесет дворана за давање филмова ове врсте. У САД постоје 22 дворане за синераму, у Француској, Италији и Јапану по две, а у Енглеској и Венецуели по једна. Досад су снимљена свега три филма у синерами, која су донела огроман приход од око 60 милиона долара.

НОВА АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА У ПОМПЕЈИ

Мада су први трагови затрпаних градова Помпеје и Херкуланума пронађени у XVI веку, а прва ископавања почела 1709 године, стручњаци сматрају да још и данас око две петине уметничких и археолошких драгоцености Помпеје и више од једне половине зграда Херкуланума леже испод дебелог слоја лаве. Стврднута лава помешана с блатом дебела је изнад Херкуланума на неким местима 12 до 18 метара и мора се бушити пнеуматичким чекићима. Нарочито се много очекује од нових ископавања у Херкулануму, где су се налазиле римске патрициске куће.

Село које воли тишину

Становници британског села Донагади познати су као велики непријатељи буке. На улазу у село стоји велика табла са следећим натписом: „Забрањено је производити буку људским гласовима, или каквом механичком експлозијом и реметити тишину шумом машина, музичким инструментима, певањем и гласним говором“. Кад је недавно сеоски пастор др Јан Пејсли употребио звучник да би, по презбитеријанском обреду, одржао службу под ведрим небом, тужен је суду због ремећења тишине. Одлуку суда којом се пастор ослобађа, грађани су дочекали с негодовањем.

НАЈВЕЋА ГЉИВА

Највећа до данас позната гљива нађена је 1884 године у америчкој држави Њујорк. Била је висока 160 сантиметара, дебела 24, а пречник „шешира“ износио је 135 сантиметара. Ова џиновска гљива припадала је породици „ликопердон“.

ХРАНЉИВА, АЛИ БЕЗ УКУСА

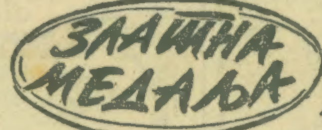
Амерички хемичар Норман Пириг произвео је „храну будућности“ — тесто од лишћа. Она не стаје готово ништа, а садржи исто толико протеина као и најбоље месо и јаја. Биљно тесто добија се пресовањем свежег лишћа и траве. Један сат после брања, тесто је спремно за јело. Овај хемичар сматра да ће оно у скорој будућности претстављати идеалну храну.

Једини недостатак биљног теста је отсуство сваког укуса. Да би га учинио укуснијим, Пириг му је додао слачицу, першун и ментол. Једном приликом послужио је пријатеље сендвичима с биљним тестом. Пошто је појео неколико залогаја, један од њих му је шапнуо на уво да у његов сендвич, сигурно неком грешком, није стављено ништа. Међутим, кад се биљно тесто мало дуже жваће добија се у устима благ укус на спанаћ.

ЧЕТВОРОУГЛАСТЕ ГРАМОФОНСКЕ ПЛОЧЕ

Један дански инжењер успео је да направи четвороугласту грамофонску плочу. Она се од досадашњих плоча разликује не само по облику, већ и по начину свирања. Нове плоче начињене су од стакла, а жељена музика добија се кад се фотоелектричном ћелијом прелази преко њих.

15)

РОМАН ОД Г. ГОЛУБОВА

— Сутра ћемо, надам се, доћи до још примерака тахилита, — додаде Паулсен.

Треба ли уопште да кажем да те ноћи нико није отишао на починак? Кад је, најзад, наишло свитање и кад се могао видети наранџасти пловак, који се, срећом, још љуљао на таласима, бацили смо крај њега дубоководну дрљачу. А затим је наш „Викинг“ почео лагано да се креће око пловка.

Наређења крманошу издавао је, преко капетана, лично Рисер-Хансен седећи испред главног ехолота у радистовој кабини. Ја сам заузео положај испред прозора кабине, тако да сам могао да посматрам шта се у њој догађа. „Старац“ и Паулсен нетремице су гледали папирну траку која је клизила иза стакла ехограма. Полуга с металним „пером“, скакала је стално горе-доле, извлачећи цик-цак линију. Сваки зубац те линије значио је стену или брежуљак које су на дну „напипали“ ултразвучни таласи.

Она двојица у кабини седела су ћутећи. Само је један једини пут Паулсен заклимао главом и прошаптао:

— Какав немиран терен...

Судећи чак и по делимичном, непотпуном графикону ехолота (оцртавао је само профил уског исечка океанског дна који је лежао непосредно испод нас), то копно потонуло пре дванаест хиљада година било је сасвим изгужвано и изобличено од геолошких катастрофа.

Протекао је отприлике један час. Најзад, зачула се дуго очекивана команда:

— На чекрк!

Са узбуђењем и страхом гледали смо како се комеша вода узнемирена дрљачом коју смо извлачили. Чак је и свети отац помагао да извучемо на палубу њену набреклу врећу.

Врећа је била пуна риба, морских звезда и разних других животиња. Наши биолози обично су веома брижљиво одабирали улов. Међутим, сада је све то летело натраг преко ограде. Најважније се крило на дну вреће — комади тахилита. А било их је много, најразличитијих облика и величина.

Ликовали смо. Само је Токсеира, гледајући на стакласто камење, тешко уздисао. Коме је сад потребан његов крстић?

Рисер-Хансен и Паулсен лично су одабирали комаде за анализу и наш радиолог свечано их је однео у своју собицу.

— Па, професоре, шта на ово кажете? — обратих се Хигинсу.

— Судба је ћудљива, Свенсене. Ватсон је пао као жртва сопствене измишљотине, али ми смо ипак нашли Атлантиду.

— Да, сад ми је јасно зашто је баш мене изабрао да ми исприча ту бајку, — рекох замишљено. — Није се усудио да вама покаже своју медаљу, јер ви бисте одмах открили да је фалсификат. Њему је било потребно да се у штампи дигне прашина, чиме би привукао лаковерне и измамио им новац...

— Уместо тога, налетео је на ајкулу Тандија који га је убио, — додаде Хигинс.

— А ви се нимало не узбуђујете док они тамо врше анализу? — запитах га радознало.

— Због чега да се узбуђујем?

— Па, може да се покаже да се Кнутсен преварио и да је то копно потонуло много раније, кад на земљи још није било људи.

Хигинс се осмехну:

— То би онда значило да треба наставити с тражењем и ништа више.

Али, он је ипак био узбуђен и често је погледавао на врата која воде у лабораторију.

Најзад, као хирург после какве тешке операције, не скинувши бели мантил и бришући руке, на палубу изиђе Рисер-Хансен и ми се, као болесникова родбина, сјатисмо око њега.

— Драго ми је, другови што могу да вас обрадујем саопштењем о великом открићу, — свечаним гласом проговори „Старац“. — Пронашли смо део океанског дна који је пре дванаест хиљада година био копно. То знатно обогаћује наше знање о морфологији Атлантског Океана.

— И потврђује теорију руских научника да је Голфска струја продрла у поларна мора релативно скоро, — настави Паулсен. — Време се подудара, професоре. Некадашње копно које смо сад открили протезало се далеко према обалама Америке, преграђујући пут струји.

— Сувише је смело тврдити тако нешто, Паулсене, пре но што тачно одредимо границе потонулог копна.

— Атлантиде, хтели сте да кажете, — не отрпех и умешах се у њихов разговор.

Рисер-Хансен се насмеја и потапша ме по рамену.

— Свенсене, Свенсене, ви сте непоправљиви, — рече ми љубазно. — Задрти млади бик, он упорно тврди једно те исто. Ја сам већ стар и због тога кажем: нашли смо копно које је потонуло релативно скоро. Можда је то било острво, можда планински гребен, можда само један планински врх, то ми још не знамо...

Посаветовавши се с Паулсеном и капетаном, Рисер-Хансен је наредио да се за четири стотине метара помакнемо према југозападу и да се поново спусти дрљача. Опет смо извукли исто: рибе које су се бесно копрцале, морске звезде које су на ваздуху брзо губиле боју, комадиће тахилита. Хигинс и ја прешли смо на другу страну палубе.

— Хеј, Паулсене! — изненада викну један од морнара који су радили око дрљаче. — Ово личи на опеку...

Згледавши се, Хигинс и ја полетесмо према дрљачи.

Атлантида на екрану

Ипак, то није била опека. Паулсен, који је стигао пре нас, с недоумицом је обртао у рукама комад неког сивог камена необично правилног облика.

— Ово је истесала људска рука, — замишљено промрмља он.

Да, стране камена биле су, несумњиво, истесане неким оруђем. На једној од њих, близу ивице где је камен био преломљен, јасно су се виделе три водоравне, не много дубоке бразде.

— Допустите! Допустите! — рече Хигинс, узимајући камен из Паулсенових руку. — Ово личи на нека писмена... Базалт! Очевидно, то је комад неке плоче или каквог споменика...

Још једна рука пружила се према камену: нашој групи прикључио се и Рисер-Хансен.

— Велико откриће, — рече Хигинс, преко воље пружајући Рисер-Хансену загонетни камен. Био је блед од узбуђења. — Велико откриће, — понови он узбуђено. — Атлантида је нађена. Да сте ви, геолози, веровали у њено постојање, ми бисмо још много раније открили тај ишчезли континент.

Рисер-Хансен ништа не одговори. Стиснувши на груди мокри камен, промукло викну:

— Сви на своја места! Припремите се за спуштање дрљаче!

(Наставиће се)

Анегдоте

Невоље курира Јовице

Познато је да су се партизани подмиривали одећом и обућом коју су отимали од непријатеља. Али, међу борцима је било и малих пионира за које се није могла наћи спрема по мери. Један од тих дечака, курир Јовица, жалио се за време једне конференције на Швабе:

— На мени је све превелико, а нарочито ципеле! — говорио је Јовица. — И зато, кад треба да се окренем на лево-круг — ноге ми се окрену, а ципеле остану на истом месту.

КО ЋЕ ПРЕ ЕКСПЛОДИРАТИ?

Бесни непријатељска офанзива. Бацачи жестоко туку положаје бригаде. Неколико мина пало је међу борце, али нису експлодирале. Сви су се на брзу руку склонили у заклоне

и са зебњом очекивали експлозију. Једном постаријем борцу дојадила ова неизвесност, па се из свог заклона окрене према месту где је пала мина и повиче што га грло носи:

— Шта чекаш? Хоћеш ваљда да ја експлодирам пре тебе!

„ЧЕКИНО" ТОЛКОВАЊЕ

Свињарски слуга из Бешенова, звани „Чека", који је партизанима учинио драгоцених услуга, побегао је најзад у шуму. Био је сав модар и поднадуо, да се ни црте његовог лица нису могле распознати. Усташе су посумњале у њега и мучиле га како се ни замислити не може.

„Чека" је приповедао шта је претурио преко главе, а партизани су га слушали:

— С почетка сам напрегао сву снагу и трпео, али кад су, фуртум, наставили да биједу левчама, онда сам толковао (тумачио) самом себи.

— А шта си то толковао?

— Ако сад не издржим другу половину, мислио сам, пропаде ми и она прва. И тако сам, касти, издржао до краја.

ПРЕПОЗНАЛА „СВОЈУ" КРАВУ

Чим су партизани очистили од усташа једно упориште, пође сирота Личанка да из тог усташког насеља „евакуише" неку краву. Пошто је сазнала да партизани не дају да се дира туђа имовина и да се може узети само оно марвинче које су човеку отерале усташе, а он га сад препознаю, она брже-боље притрча првој крави и загрли је, тепајући јој:

— Јој, Мркуљо, мајко моја, како си ми омршавила код душмана. Неће те дјеца код куће ни препознати.

ШТА СЕ У СВЕТУ ДОГОДИ ЗА ЈЕДАН ЧАС?

Целокупну људску делатност у свету данас прати и у све се меша — статистика. Она све живо и мртво изражава цифрама и сврстава у таблице, а оне, иако наизглед једноличне и мртве, умеју понекад да испричају итекако занимљиве и забавне приче.

Тако Централни статистички завод Уједињених нација повремено објављује разне статистичке податке из најразличитијих области. Пре извесног времена, тај завод је пред своје службенике поставио задатак да одговоре на питање: „Шта учини човечанство у времену од шездесет минута?" И они су одговорили да се, например, на свету за један час:

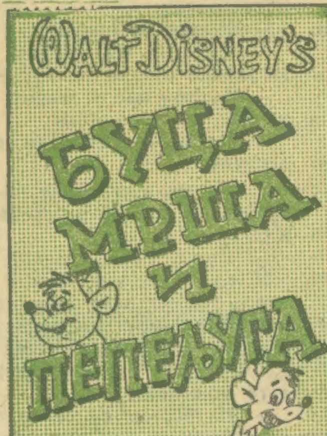
- попије педесет милиона шољица кафе;
- поједе тридесет пет милиона килограма кромпира;
- роди 5.500 деце;
- умре 4.700 лица;
- разведе стотину бракова;
- обави хиљаду венчања.

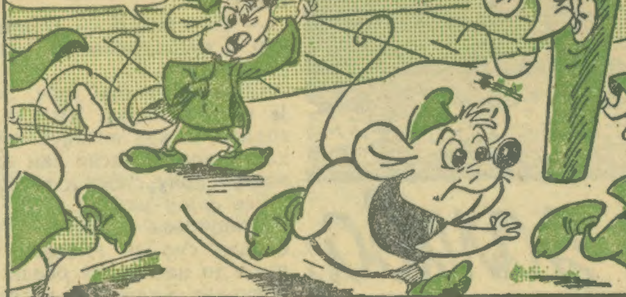
Разумљиво је да су ови подаци дати у заокругљеним цифрама.

Из ових података види се да се у истом периоду склопи хиљаду, а разведе сто бракова, што значи да се 90 отсто бракова одржи. Затим, како на 5.500 рођења за један сат долази 4.700 смртних случајева, види се да се број становника на Земљи сваког часа повећава за 800 лица. Међутим, тај пораст је уствари још већи, јер баш код оних народа где је статистика најслабија наталитет је нарочито велики.

БУДИЛНИЦИ У ДУШЕКУ

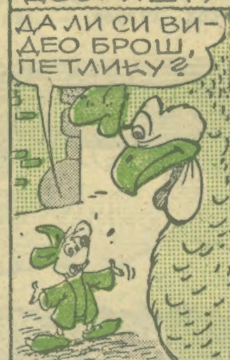
У Америци су пуштени у продају душеци у којима се налазе аутоматски будилници. У одређено време будилник почиње да звони и не престаје док онај који спава на душеку не устане.

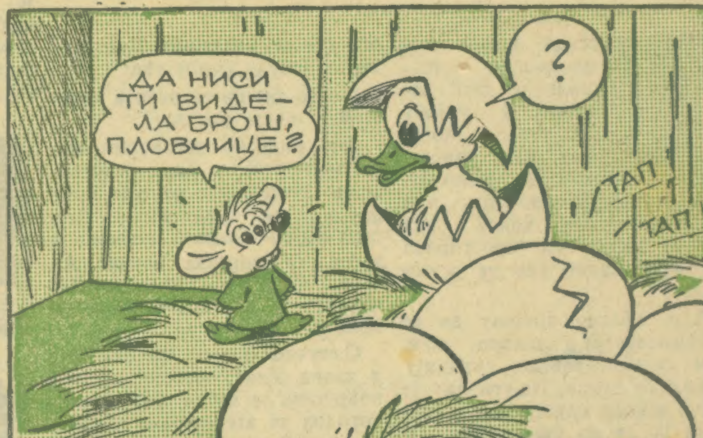

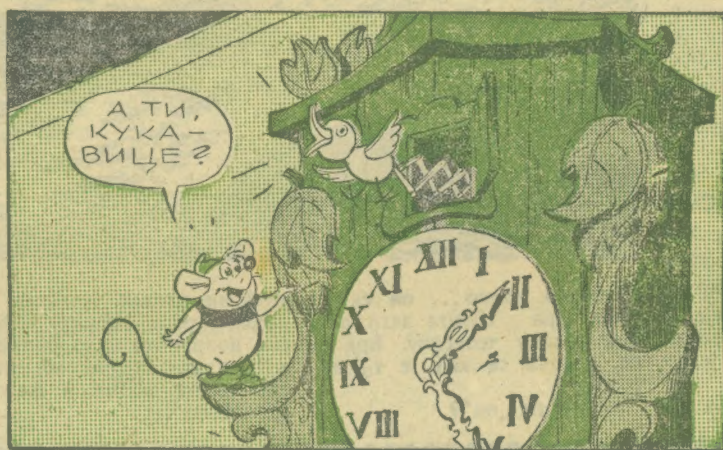

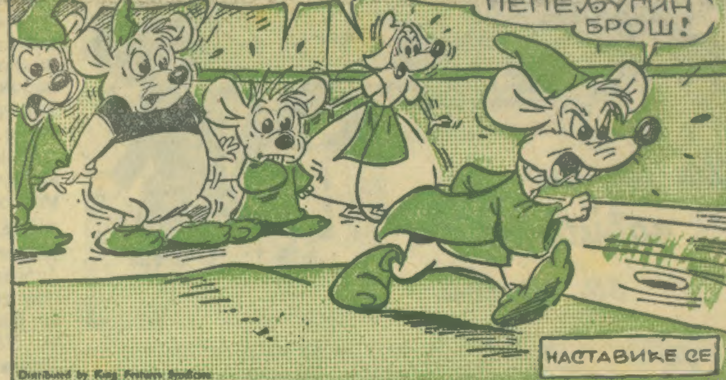

ТРОПСКЕ БИЉКЕ НА ХИМАЛАЈИМА

Неке од дубоких хималајских долина дају „окриље" тропској вегетацији. Одмах изнад њих дижу се вечитим снегом покривени врхови.

КАД СЕ ЈЕДАН ПРЕДМЕТ СМАТРА АНТИКОМ?

Опште је правило да све оно што је старије од 100 година спада у предмете антике. Међутим, у појединим државама постоје друкчији прописи, нарочито приликом царињења. Тако, например, у САД, један уметнички предмет мора да је израђен пре 1830 године да би се назвао антиком, теписи морају бити изаткани пре 1701, а виолине, виоле и дупли басови начињени пре 1801 године.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ЕЛЕКТРОНИКА

Многи проналасци најновијег времена везани су за електронику. То је млада наука. Развила се у току последњих тридесет година, а уочи Другог светског рата и за време рата доживела је велики успон, те је добила и име.

Електроника је наука о физичким појавама које настају приликом кретања кроз вакуум, затим кроз разређене гасове, паре и полуводиче. У ширем смислу, у електронику спада још и проучавање електронских делова и уређаја, затим свих појава које изазивају електронски уређаји, итд.

Проналасци везани за електронику налазе све већу примену и има их много. Овде ћемо поменути само неколико занимљивих апарата.

Електронска плућа (право име овог уређаја је електронски спектографски монитор) удишу и анализирају ваздух из просторија неке фабрике или радионице. Та направа је веома важна при раду са атомском енергијом, јер открива ситне количине прашине берилијума у атмосфери, и то много пре него што оне постану опасне по раднике.

Електронско око је уређај помоћу кога могу да се виде и фотографишу појаве које трају невероватно кратко време — 0,25 микросекунда (једну четвртину милионитог дела секунда). Електронско око употребљава се у раду са атомском енергијом и при изради и усавршавању дириговaних пројектила. Иначе, оно се може употребити свуда где има електричне енергије.

Електронски мозак има више „дужности". Тако један електронски мозак може да „запамти" у један мах 30.000 бројева, а постоји електронски мозак који одређује кад треба испалити гранату из топа.

ПОЗНАТИ И НЕПОЗНАТИ СВЕТ ИНСЕКАТА

У свету има више од 750.000 досад познатих врста инсеката. Међутим, новим проналасцима, тај број се стално повећава.

ОКЕАНСКЕ ДУБИНЕ

Најдубље место које је досад измерено у Тихом Океану износи 11.700 метара, а налази се око 200 миља југозападно од острва Гуама.

Најдубље место у Атлантику налази се северно од острва Порторика и износи 9.858 метара.

Највећа дубина до које је човек икад доспео износи 4.360 метара. Овај рекорд постигла су два француска поморска официра, 14 фебруара 1954 године, у близини западне афричке обале.

Домаћин залива

Посада нашег хидроавиона извршила је свој задатак у рејону Јапанског Мора. Кад смо узлетели, било је светло мајско јутро. Понекад само допловио би нам усусрет какав бели облак; испод нас простирало се море, мирно као да је замрло.

Али, облаци почињу да се нагомилавају и ускоро нам, као снежне завесе, скривају пролећно сунце. Пљуснула је киша и коси млазеви воде сливали су се по окнима кабине. Било је све теже летети.

Из базе је стигла порука: „Магла покрила аеродром. Атерирајте у најближем заливу".

Атерирати по таквом невремену, и то не на свом аеродрому, није баш угодно!

Летимо веома ниско, најниже што је могућно, и због тога сваког тренутка можемо да налетимо на обалско стење. Ево, опет нам се указује комадић мора. Виде се блештава брдашца „мртвих таласа" — спуштање је ризично. Питамо базу о правцу лета и месту где се налазимо. Глас радисте делује умирујуће:

— Не брините, летите правилно, обала чиста.

Још није ни изговорио последњу реч, а јаки сунчеви зраци заслепљују ми очи привикле на полутаму. Већ разликујем познати пејзаж: с десна се оцртава острво Асколд, на левој страни, без икаквог реда, штрче из воде црне стене.

Одлучио сам да се спустим у залив Улис; његова водена површина је чиста, без стења, погодна за атерирање. Летим ниже. Залив као да се подиже и стреловито ми долази усусрет. Пловци разрезаше један талас и авион већ клизи по заталасаној површини залива. Брзина се смањује и ја чујем свој сопствени уздах олакшања.

Изненада, тачно испред нас, појављује се црна стена. Свом снагом притискујем леву педалу: огромни пловак испод левог крила шумно се зарива у воду, нестаје у њој. Чује се тресак метала који се ломи, авион се накреће на једну страну, и... зауставља се. Ево, већ се мирно љуља на благим таласима и само пловак који се клати потсећа на оно што се догодило...

Навигатор и радист некако ме чудно гледају.

— Шта је? Шта се догодило?

— Умало нисам налетео на стену.

— На стену?! — И навигатор с неразумевањем слеже раменима.

Обазрех се око себе. Залив је чист и миран. Шта се догодило. Ваљда нисам почео да халуцинирам! Јасно сам видео велику црну стену и талас који се о њу разбио...

Усидривши хидроавион, пребацили смо се гуменим чамцима до насеља на обали. Неколицина људи који су се тамо затекли дочекали су нас срдачно.

— Шта је, младићу, уплашио си се? — обрати ми се један сед старац. — Без потребе си кочио... он се то само игра. Ништа зато што има толику телесину. Брз је он, склони се кад је то потребно...

— Ко то „он"?

— Зна се ко. Он — домаћин залива. Због кога си скренуо? Због њега...

— Ништа не разумем.

— Објасни им, старче, — заграјаше остали из групе.

— Ту код нас у заливу живи кит, — поче стари.

— Зубан, — умеша се један дечачић.

— Ти си сам зубан, — обрецну се старац на њега. — Кит, и то је кит.

— Кит у овом заливу?

У том тренутку, као с намером да разбију нашу сумњу, крај самог усидреног хидроавиона појавила су се леђа огромне, петнаест метара дуге животиње.

— Не бој се, он се то само игра. Никоме још није учинио никакво зло или штету.

Упркос старчевим речима, уплашио сам се да радознали „домаћин залива" ипак случајно не закачи и не откине оштећени пловак. Похитао сам натраг према апарату. Брзо смо поправили квар и пре но што је пао сумрак опростили смо се од залива и његовог „домаћина".

Да не би зависили од крава

Наполеон III био је притиснут бригама: цене намирница у Француској скакале су из дана у дан, народ је гунђао, а нов рат с Пруском само што није избио. Као последња кап дошла је посета адмирала флоте са извештајем да међу морнарима влада велико незадовољство и да до отворене побуне може доћи сваког часа. Због чега?

— Ево због чега, — објаснио је адмирал. — Морнари захтевају да уз хлеб добијају и одређену количину бутера, кога нема увек, а и кад га има укус му је непријатан, јер се на дугим путевима, без хладњача, не може одржати свежим.

— Нећу дозволити да судбину Француске угрожавају и краве, — кажу да је повикао император. — Морамо пронаћи нешто друго уместо бутера, нешто слично, а ипак друго...

Било је то 1869 године. Ускоро после овог разговора расписан је државни конкурс за проналажење нечег што би заменило бутер, а што би имало сличну хранљиву вредност.

Победник на том конкурсу био је тихи педесетдвогодишњи хемичар по имену Иполит Меж-Мурије. Употребивши говеђи лој као основу, он је начинио једну емулзију коју је, нарочитим процесом, успео да доведе у чврсто стање. Назвао ју је олеомаргарин. Нова намирница била је веома хранљива, али њеном укусу имало се много штошта замерити.

Две године после Меж-Муријеовог открића, Јан и Хенри Јургенс подигли су у свом родном селу Осу, у Холандији, прву фабрику маргарина на свету. Убрзо су никле и друге: у Данској, Аустрији, Немачкој и многим другим земљама, јер је олеомаргарин све више улазио у употребу, нарочито међу онима чији породични буџети нису могли да поднесу издатак за бутер.

У почетку је као сировина за прављење олеомаргарина употребљавана само животињска маст, али првих година овог века она је замењена биљним уљем. Уствари, та промена претстављала је, после Меж-Муријеовог проналаска, најзначајнији догађај у историји маргарина. Свака година која је после тога дошла значила је нов корак напред: помоћу каротина, биљне жућкасте боје, маргарин је и изгледом постао сличан бутеру, а додавањем витамина А и Д повећана је његова хранљива вредност. Данас маргарин не претставља само замену за бутер; он је животна намирница која је у нашим кухињама извојевала своје место и своје „право грађанства".

ЖУТЕ ТРАКЕ — СПАСИОЦИ

Авиони који надлећу непроходне џунгле моћи ће убудуће много лакше да се нађу ако случајно буду приморани да се спусте. У репу авиона налазе се специјално спаковане дугачке жуте траке, које пилот, притиском на једно дугме, избацује пре принудног слетања. Ове траке задржавају се на врховима дрвећа и лепо се виде чак и са висине од 500 метара. Екипама за спасавање неће бити тешко да пронађу авион, јер их жуте траке доводе до места несреће.

Арктичка »железница«

Познато је да се у арктичким пределима за вучу санки употребљавају искључиво пси. Добро извежбана псећа запрега може да превали, с лакшим товаром на санкама, преко 160 километара у току једног дана.

ВЕРУЈЕ СЕ...

Верује се да једини примерак буфала с белом длаком живи у Велкој Делти, на Аљасци. Неки Калвин Глен, из града Фербанкса, тврди да је чак успео да сними ову јединствену животињу.

И У ЈЕДНОМ И У ДРУГОМ ПРАВЦУ

Ваздушне „пијавице", односно ковитлаци циклона, крећу се на јужној Земљиној полулопти у правцу кретања казаљке на сату. Северно од екватора, ти исти ковитлаци имају обрнут смер.

ДА СУ СВИ ЖИВИ...

Од свих људи који су дошли на свет од почетка наше ере до сада, данас је у животу између пет и седам процената. Тако бар тврди доктор Хвелптон, директор једног института за проблеме популације у Мијамију.

Према подацима којима располажу Уједињене нације, почетком 1957 године број свих становника на свету износио је приближно 2.700,000.000.

Статистике о броју становника некад се нису водиле. Ипак, на основу разних историских података, научници сматрају да се за последњих 1957 година, значи од почетка нове ере, родило од 40 до 55 милијарди људи. Према томе, садашњи број становника претставља 5 до 7 отсто свих људи који су на земљи живели за последњих деветнаест и по векова.

ЕТО ШТА СМО...

Организам одраслог човека садржи довољно масноћа да се од њих направи седам сапуна, довољно угљена за 9.000 оловки, довољно фосфора за 2.200 шибица, довољно креча да се њиме напуни једна кофа, довољно гвожђа да се од њега направи ексер дуг шест сантиметара и довољно магнезијума да се њиме напуни кафена кашичица...

Сваког сата, организам ослобађа топлоту која би била довољна да прокључа два литра воде, а у нашим органима крије се електрицитет који би омогућио да једна сијалица од 25 вати светли неколико минута.

ПОТЕРА ЗА ЈЕДНОМ МАРКОМ

Истога дана и у исти час, на врата свих филателистичких трговина у шест највећих западнонемачких градова — Берлину, Хамбургу, Минхену, Франкфурту, Штутгарту и Диселдорфу — закуцао је по један полициски агент. Истовремено, блокирани су и њихови станови. Сви албуми с маркама савесно су прегледани, а станови претресени од подрума до тавана. Стручњаци ангажовани за ову акцију прегледали су неколико десетина хиљада марака. Па ипак, полиција није нашла оно што је тражила: чувену марку острва Маурицијуса од једног цента, наранџасте боје, која би, према данашњим проценама, требало да вреди близу 200 милиона француских франака. Најређа и најскупља марка на свету нестала је из берлинског Поштанског музеја 1945 године. После вишегодишњег узалудног трагања, полиција је прибегла последњем средству: преметачини. Сматра се да ће се нестала марка појавити 1970 године, кад право гоњења због ове крађе буде застарело.

Марку је отштампао француски јувелир Бернар, 1847 године, на захтев супруге гувернера острва Маурицијус.

РАЈ ЗА ДОМАЋИЦЕ

У Амстердаму је отворена продавница у којој се могу наћи последњи изуми за домаћинство. Међу најзанимљивијим проналасцима који ће олакшати домаћицама обављање њихових свакодневних послова налазе се:

- вешалица од гуме која по вољи може да се напумпа, а затим испумпа, тако да заузима минималан простор у коферима;
- апарат који сече јабуке на равне делове;
- аутоматска цуцла, која одређује колику ће порцију млека добити беба за сваки оброк;
- џепни фрижидер;
- апарат за стискање туба са зубном пастом, како ништа не би отишло у штету; и
- справа за разбијање ораха, која спречава да се делићи љуске распу на све стране.

„МОГУЋНОСТИ" АЗБУКЕ НИСУ БЕСКРАЈНЕ

Неки француски научник, имајући вероватно времена напретек, израчунао је колики се број комбинација може начинити са 26 слова француске азбуке. Резултат показује да су „могућности" азбуке огромне, али не бескрајне. Оне дозвољавају „свега" 620.000.000.000.000.000.000.000.000.000 разних комбинација.

ПРВА КАРТА МОНТ ЕВЕРЕСТА

Аустриски алпинистички савез издао је недавно прву званичну карту области Монт Евереста. Тачне податке за мапу сакупио је 1955 године картограф Ервин Шнајдер, који је био члан аустриске хималајске експедиције.

НЕМА ЖИВОТА НА 3.200 МЕТАРА ДУБИНЕ?

Жак Пикар, син познатог швајцарског научника Огиста Пикара, спустио се недавно у близини Напуља у дубину од 3.200 метара. Помоћу нарочитог ваздушног звона, Пикар је, заједно са америчким научником Мортоном Ламаском, сишао на морско дно и тамо провео три часа. По изласку на површину, изјавио је да за време испитивања нису приметили никакве знаке живота и да он верује да на тој дубини жива бића не могу опстати.

МОДЕРНИЗУЈЕ СЕ НАЈСТАРИЈИ МУЗЕЈ У АЗИЈИ

Музеј у Кабулу, који поседује археолошке збирке веома важне за историју уметности и цивилизације Азије, биће ускоро реорганизован. Влада Авганистана тражила је од УНЕСКО-а да јој пошаље екипу стручњака који ће бити у стању да обаве овај посао.

ЛЕТЕЋИ СЛОН ДУМБО

WALT DISNEY

МОРА ДА ЈЕ ЈАКО ПРАКТИЧНО ИМАТИ ТАКО ВЕЛИКЕ УШИ!

ДА, ЗАИСТА СУ КОРИСНЕ!

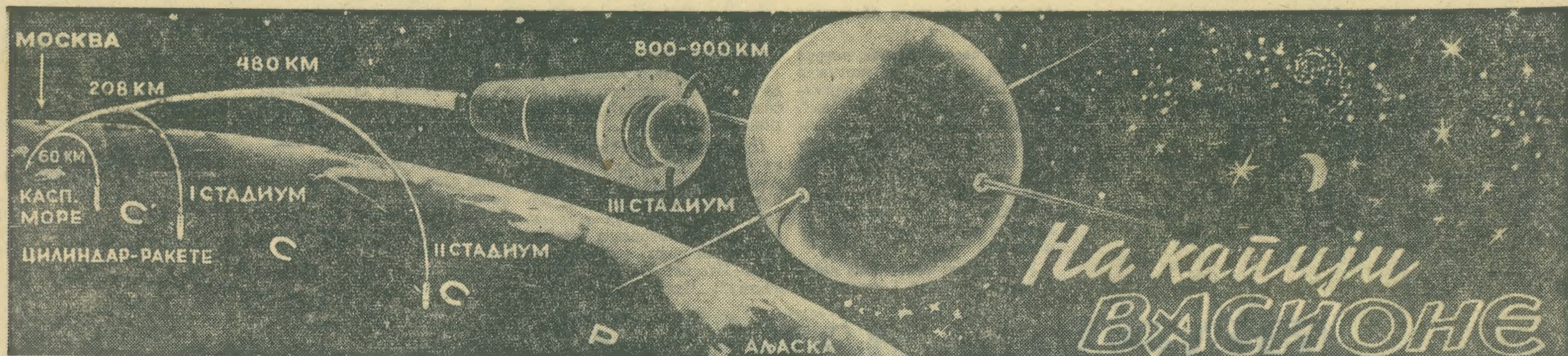
ЛАКШЕ, ДУМБО!... ЕНО, ВУК СПАВА ПОД ДРВЕТОМ! ХАЈДЕ ДА СЕ МАЛО НАШАЛИМО С ЊИМ!

КО? ШТА!...

ХА! ХА! ХА! УХВАТИ НАС АКО МОЖЕШ!

ЗЗУМММ!

НЕМОГУЋЕ! ПРАСИЋИ УПОТРЕБЉАВАЈУ ДУМБА ЗА ПРЕВОЗ. ПОКАЗАЋУ ЈА ЊИМА!

Како изгледа САТЕЛИТ

Према неким вестима које су се појавиле у новинама, сателит је пуштен у васиону 4 октобра у 21 час и 28 минута по московском времену. У 1 час и 46 минута појавио се над Москвом, а до 10 часова и 30 минута ујутру направио је 6,3 кругова око Земље.

ОБЛИК: сателит има лоптаст облик (како је изјавио совјетски научник Благонравов).

ВЕЛИЧИНА: пречник сателита дуг је 58 сантиметара.

ТЕЖИНА: 83,6 килограма.

БРЗИНА: сателит се око Земље окрене за један час, 36 минута и 2 секунде. За 24 часа начини 15 кругова око Земље. Он пређе 8.000 метара у секунди, што чини око 29.000 километара на час. Лети на висини од 900 километара.

ИЗГЛЕД И САДРЖИНА: површина сателита пресвучена је материјом која одбија 90 отсто сунчевих зракова. На њему се налазе четири радио-антене дужине пола метра. Има две радио-станице, које наизменично емитују радио-сигнале. Снабдевен је обичним хемиским акумулаторима, који осигуравају функционисање његових уређаја за три недеље.

Рано ујутру петог октобра хиљаду деветсто педесет и седме свет је сазнао вест да је у току претходне ноћи Земља добила свој други Месец, човечјим умом створен и људским рукама начињен. И сви су тог тренутка осетили да се догодило нешто значајно: први пут у својој историји човек се ослободио дотад свемоћне Земљине теже и начинио први корак ка бескрајним васионским пространствима, ка другим световима.

У тој кугли нема још људи, али она је ипак део човека и носи у себи снове хиљада генерација, тежњу Дедалову за слободом и Сунцем, машту Жила Верна.

Човек не познаје добро још ни Земљу на којој стоји. Он је продро у њу релативно мало, али његова мисао вековима стреми у висине. И, ето, тек сад човек је успео да смело „звезди" васионским просторима.

Ово прво небеско тело изишло испод човекових руку прилично је мало и имаће вероватно кратак век. Но, је ли то важно? Зар први авион није почео с висином од свега пола метра, да већ после двадесет година прелети Атлантик. Совјетски сателит само је прва станица на човековом путу у свемир. Ми сада стојимо импресионирани на прагу отворене капије васионе и испуњени смо поносом због ове победе, која није само грандиозан успех совјетске науке, већ и човека уопште. У историји света било је много проналазака и других величанствених постигнућа човека који су обогатили ризницу науке, али ништа тако није узбудило људе широм света као овај догађај. Лет у свемир — прадавни мит и сан сада је постао стварност.

Шта треба знати о вештачком сателиту

Сателит значи пратилац. Тако се у астрономији зову она тела која прате неке планете на њиховом путу око Сунца, кружећи око њих, Сателити су веома различитих величина: два Јупитерова сателита већа су од планете Меркура, а један Марсов сателит има у пречнику само девет километара. Брзине кружења око планета такође су веома различите, а зависе од удаљености: Фобос се обрне око Марса за седам и по часова, а Јапет око Сатурна за 79 дана. Сателити су хладна, лоптаста тела, као и планете.

Под вештачким сателитима подразумевају се сасвим мала тела начињена људском руком, која би кружила око Земље по истим законима као и прави сателити око својих планета, као Месец око Земље, дакле без икакве погонске силе. Као и природни сателити, и они ће обилазити око своје планете утолико брже уколико им је удаљеност мања; што су ближи Земљи, то ће њена тежа бити јача, па је потребна већа брзина кружења, односно јача центрифугална сила, да се спречи пад. Иако су вештачки сателити одавно постојали у машти неких писаца, стварне припреме за њихово избацивање скорашњег су датума. Јер, мада у принципу просто, остварење ове замисли наилази на велике техничке тешкоће.

Брзина одвајања

Руком бачени камен, после лета од неколико десетина метара, пашће на тле. Ако одапнемо стрелу, она ће прелетети и коју стотину метара, јер јој је еластични лук дао већу брзину. Метак из пушке има још већу брзину, па ће прећи и неколико километара док не падне, а граната из далекометних топова домашиће и циљ удаљен 20—30 километара. А шта ће бити ако и даље повећавамо почетну брзину пројектила? На то дају одговор неки релативно прости математички обрасци, па тако знамо да ће тело избачено почетном брзином мањом од осам километара у секунду пасти на земљу, али утолико даље уколико му је брзина већа. Међутим, ако почетна брзина износи осам километара, ово тело, пројектил, неће више пасти на тле, него ће почети да по кругу обилази око Земље, као њен вештачки сателит. Даље, ако брзина којом се пројектил избацује буде између 8 и 11,3 километара у секунду, он ће опет кружити око Земље, али му путања неће бити круг, него елипса. При још већим брзинама, пројектил ће се одвојити од Земље и изгубити у међузвезданом простору.

Отпор ваздуха

Жил Верн је замишљао велики топ који би шупље тане, с људима у његовој унутрашњости, избацио толиком брзином да би доспело до Месеца. Без обзира на то да ли је могућно једном пројектилу дати одједном толику брзину, ова замисао неостварљива је из два друга разлога. Прво, што би путници у пројектилу били исто онако смрвљени као да се налазе испред топовске цеви при њеном испаљивању. Друго, пројектил који би се кретао брзином од 11,3 километара у секунду, што износи 40.000 километара на час, за тренутак би се усијао услед трења о доње, густе слојеве ваздуха. Већ при брзини од два километра у секунду, у доњим слојевима ваздуха, пројектил би се усијао и распао. То би се десило и са Жил Верновим путницима. Али, на великој висини, на преко сто километара од површине Земље, ваздух је толико редак да би се пројектил могао кретати и брзином од 50 километара у секунду а да се не усија.

Ово је од необичне важности. Пошто засад не знамо како да избацимо пројектил с толике висине, остаје као једина могућност да он пође са Земље релативно малом брзином, па да се она на великој висини, где је ваздух ређи и зато његов отпор мањи, повећа до оне која је потребна да се пројектил претвори у вештачки сателит. Тако се појављује проблем погона пројектила.

Погон

Метак из пушке има највећу брзину приликом изласка из цеви, а потом се она смањује услед отпора ваздуха. Осим тога, видели смо да она не сме бити већа од два километра у секунду, да се пројектил не би усијао и истопио. А та брзина није довољна да се добије вештачки сателит. Авионски мотори, па ни млазни, не могу се употребити, чак и кад би могли развити довољну брзину, јер они троше кисеоник из ваздуха, а на великим висинама њега нема довољно.

Постоји, срећом, једно друго погонско средство, од давнина познато, али које је до најновијег времена слабо искоришћавано. То је р а к е т а. Легенде о ракетама постоје из времена пре наше ере, али историски подаци су сигурнији кад говоре о њиховој употреби у XII и XIII веку, прво на Истоку, па онда и у Европи. Ракете су углавном употребљаване у ратне сврхе, али због тешкоће у погађању циља биле су напуштене, све до нашега доба, кад је у њима откривено једино средство за путовање кроз безваздушни простор.

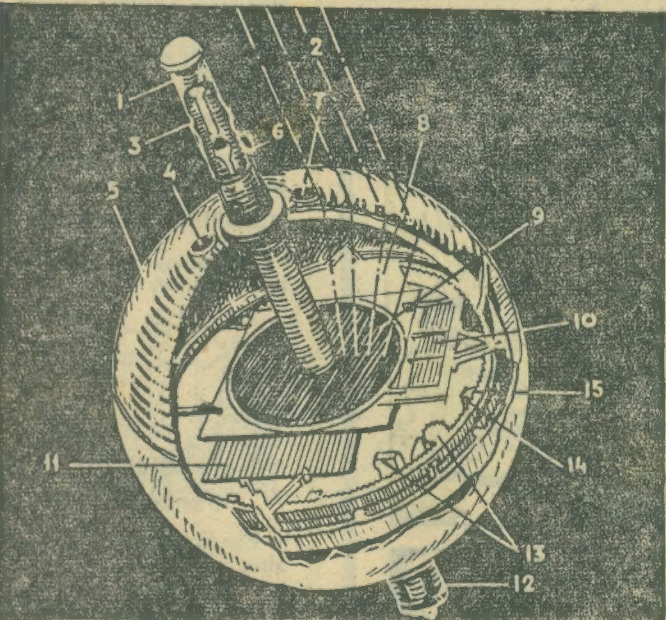
Сва возила која је човек изумео морају се о нешто одупирати да би се покретала: аутомобил точковима о чврсто тле, брод елисом о воду, а авион пропелером о ваздух. Осим тога, све машине и мотори, поред различитог горива, троше и кисеоник из ваздуха. Ракети, међутим, није потребна никаква средина о коју би се одупирала, нити спољни кисеоник. Она све то носи у себи. Не само што носи кисеоник, обично у течном стању, него, испуштајући из себе гасове великом брзином, носи, ако се тако може рећи, и средину о коју се одупире и тако креће напред. Зато се ракета може кретати и кроз ваздух и кроз безваздушни простор; кроз овај последњи чак још лакше и брже. Поред тога, може се подесити да брзина ракете у почетку буде мала, а касније све већа и већа, тако да не дође до њеног усијања.

Сателитска ракета

Помоћу ракета могу се добити довољно велике брзине да се пројектил претвори у вештачки сателит. Али, ни то не иде тако просто. Земљина тежа, коју треба савладати да би се сателит довео до своје путање и пустио да се креће по њој, веома је јака. Израчунато је да би за сателит тежак десетак килограма требало употребити ракету тешку више десетина, па и до стотину тона. Зато су, да би се смањило ношење непотребног терета на велике висине, замишљене тростепене ракете. То је ракета која се састоји од три дела, уствари три независне ракете, које су намештене једна поврх друге. Прво се пусти у погон први, доњи степен, који својом снагом издигне сателитску ракету до висине од око 60 километара, где његов мотор престаје да ради, пошто је утрошио све гориво. У том тренутку аутоматски ступа у рад мотор другог, средњег степена, док се доњи степен откачи и пада на Земљу. Олакшана у великој мери, сателитска ракета лети даље увис, гоњена мотором другог степена, и достиже висину од око 225 километара. Тада се и гориво другог степена истроши и он отпада, а трећи степен, који на врху носи сам сателит, стиже до жељене висине и испушта сателит, који даље лети по инерцији, а ракета трећег степена пада.

На великој висини на којој се сателит креће нема ваздуха, а пошто је његова брзина толика да се дејство Земљине теже и центрифугалне силе, која се јавља при оваком криволиниском кретању, потиру, то ће он, теориски, вечито кружити око Земље, као и Месец. Али, пошто не знамо тачно до које се висине простире атмосфера, могућно је, а и вероватно, да ће први вештачки сателит наићи на отпор ваздуха. Ма колико слаб био, овај отпор ће, временом, успорити кретање сателита и он ће пасти. Ако нису предузете мере за његово успоравање, кад доспе у гушће слојеве ваздуха сателит ће се усијати и можда испарити, као што бива с метеоритима.

Сада, кад први вештачки сателит већ кружи око наше планете, давнашњи сан човечанства о лету у свемир почиње да се остварује. Вештачки сателит је прва озбиљна етапа на томе путу. Он не само што показује да је тај пут могућан и остварљив у догледном времену, него ће, подацима које буде прикупио захваљујући разним инструментима које у себи носи, умногоме олакшати човеков лет на друге планете.

Овако би, према једном совјетском цртежу, изгледала унутрашњост првог вештачког Земљиног сателита. На цртежу су приказане све главне научне операције које се одвијају у њему: сунчеви зраци (2) пролазе кроз прозрачно сочиво (5) и концентришу се на сунчану батерију (9), која служи за пуњење акумулатора (10). Омотач горњег стабла (1) служи као антена за радио-отпремник (11). На вештачком сателиту налазе се још и следећи научни инструменти: апарати за гама-зраке (3), за сунчане ултравиолетне зраке (4), за слободне електроне (6) и за рендгенске зраке (7); затим магнетски манометар (8), бројач за зрачење северне светлости и космичких зрака (12). Сви прикупљени подаци региструју се на ваљкастој магнетској траци (14), коју покреће један мотор (13). Ове регистрације врше се уз помоћ специјалног језичка (15).

Цртеж тростепене ракете, објављен у совјетском часопису „Наука и живот" од фебруара ове године

ПОСЛЕДЊИ ЛЕТ

Чувена америчка авијатичарка Емилија Ерхарт, прва жена која је прелетела Атлантик, нестала је пре 20 година, кад се налазила на врхунцу славе.

Из града Ли, на Новој Гвинеји, писала је мужу: „Иза нас је огромно пространство света. Али, бићу задовољна тек пошто и опасности будућег лета остану иза мене...“

Пошавши на исток из Окленда, у Калифорнији, она је била при завршетку свог пута око света. Сада, 2 јула, заједно с навигатором Фредом Нуненом, посматрала је небо са шумског пропланка који је граду Ли служио као узлетиште. Небо је било прекривено облацима али су метеоролози предвиђали побољшање времена.

Њен двомоторни авион „Електра“ већ је био на писти, која се завршавала литицом над морем. Следећи циљ — корално острвце Хауленд — налазило се 4.000 километара одатле, усред Пацифика. Да би понели 3.000 литара бензина и 265 литара уља, они су се ослободили свега што је било непотребно.

Емилија је била мирна, Нунен нервозан. Радиоелектричне сметње нису му дозвољавале да беспрекорно дотера своје хронометре. Пред њима је лежао простор који није био надлетео још ниједан авион, којим и бродови ретко плове. Острво на које је требало да се спусте било је свега километар широко и три километра дуго, а Нунен је знао да и најмања грешка у израчунавању правца може да их скрене с пута за стотину и више километара.

И поред облачног времена, њих двоје су кренули. Мала и мршава Емилија, која је тада имала 39 година, хитро се попела у „Електру“, преоптерећену горивом. Мотори су затутњали и авион се одлепио од земље на свега 45 метара од литице...

Седам часова касније, патролни брод „Итаска“, укотвљен пред Хаулендом да би одржавао радио-везу са „Електром“, примио је поруку из Сан-Франциска да је Емилија срећно напустила Ли. Сваког сата и пола сата „Итаска“ је била дужна да јавља какво је време; свака 15 и 45 минута Ерхартова је имала да саопштава свој тачан положај.

У један сат после пола ноћи, капетан „Итаске“ Томпсон питао је радиогониометриску станицу има ли вести о Емилији Ерхарт. „Никаквих“ — гласио је одговор.

„Итаска“ је у одређено време слала извештаје о брзини и правцу ветра, о облачности и стању на површини воде. „Електра“ је ћутала, а то ћутање забринуло је не само Емилијиног мужа Џорџа Патнема, већ и целу Америку. Новинари, као да су предосећали несрећу, увелико су трагали за детаљима из биографије прослављене авијатичарке.

Емилија је била рођена у Аризони, у држави Канзас, 1897 године. Први пут је осетила жељу да постане пилот за време Првог светског рата, кад је служила у Торонту као болничарка. Први корак ка томе циљу начинила је кад је отишла на приватни курс из пилотирања, а други 1928, кад јој је њен будући муж Џорџ Патнем, у име једног новинског предузећа, понудио да пође као путник на једанаести лет преко океана који су припремали Тилмер Штулц и Лу Гордон. Прихвативши понуду, Емилија је била прва жена која је прешла преко Атлантика, а после четири године она је прва прелетела океан као пилот. После тог успеха, била је прва која је сама прелетела пут између Хаваја и Калифорније, а потом је тукла женски рекорд у брзини лета Северна — Јужна Америка. Једном речју, постала је најславнија авијатичарка на свету.

Те, 1937 године она је добила на поклон двомоторни „Локид“ и тада је одлучила да испуни своју давнашњу жељу: пут око света. „Сматрам да је то последње што треба да учиним у својој летачкој каријери, — писала је мужу. — После пута око света напустићу летење на дуге стазе...“

У зору 3 јула, у 2,45, изненада се зачуо Емилијин глас: „Облачно... Не види се... Летимо против ветра...“

Људи са „Итаске“ похрлили су радиоапарату, али се више ништа није чуло. С нестрпљењем су дочекали 3.15. Сва посада притајила се уз звучник, али, сем атмосферских шуштања, апарат ништа није примио.

Са „Итаске“ су дозивали „Електру“: „Чули смо вас преко радија. Јавите се и Морзеовом азбуком!“

У 3,45 слаб Емилијин глас једва је допро до морнара: „Итаска! Итаска! Видљивост слаба... Чекам ваше извештаје“.

После тога, све Емилијине поруке стизале су искидане и неразумљиве. Морзеовим апаратом уопште се није јављала, што је значило да није у исправном стању.

У 6,10 капетан Томпсон послао је групу морнара на острво да растерају јата птица, како би „Електра“ могла да се спусти. Свануо је чист, сунчан дан, али баш због тога посаду је обузела још већа узнемиреност.

У 7,42 зачуо се Емилијин глас на 3.105 килоцикла: „Требало би да смо изнад вас, али вас не видимо! Горива је све мање... Још за пола сата! У, опште вас не чујем!“

Девет минута касније, „Електра“ се поново јавила: „Кружимо, али вас не видимо... Јавите се на 7.500...“

„Итаска“ је потврдила пријем и упутила низ позива, на које је Ерхартова одговорила: „Чујемо вас, али не можемо да се спустимо. Помогните нам при спуштању...“

Командант „Итаске“ стао је да израчунава положај авиона Емилије Ерхарт. Летела је 18 часова и, по његовој процени, прешла је 4.114 километара. Према јачини авијатичаркиног гласа и саопштењу да има горива још за пола сата, Томпсон је закључио да се она налази око 150 километара од Хауленда.

У 8,45 зачуо се поново Емилијин глас: „Налазимо се у висини меридијана 157—337... Летимо час према северу, час према југу... Слушајте ме на 6.210... На 6.210!..“

Њен глас је постајао све слабији, а затим се изгубио. Било је очигледно да је „Електра“ прелетела острво Хауленд и удаљила се.

„Итаска“ је одмах дигла котву и кренула на север. Између ње и база у Хонолулуу, Сан Франциску и другим пристаништима радиотелеграми су се смењивали један за другим. Ни Џорџ Патнем није се одвајао од радиоапарата. Новинари из више стотина листова и на хиљаде америчких грађана са зебњом су пратили драматичан лет храбре авијатичарке.

Један хидроавион с великим акционим дејством напустио је Перл Харбур са задатком да трага за „Електром“, која се вероватно спустила на површину мора. Из Перл Харбура је кренула и оклопњача „Колорадо“. Из Сан Дијега је упућен тада најбржи носач авиона на свету „Лексингтон“, да његових 76 апарата помогну у претраживању морске пучине.

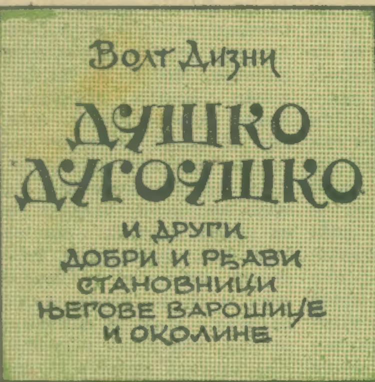
На дан 6 јула сусрели су се „Итаска“ и „Колорадо“, који су претражили 270.000 квадратних километара потпуно мирног морског огледала, без икаквог резултата. Новине су увелико писале о несрећи, ипак изражавајући наду да успех може да наиђе у последњем тренутку. Тада је Патнем дао изјаву:

— Ако је мртва, то је крај који је она желела и који је једино достојан ње.

Тако се и догодило. Емилија Ерхарт почива на дну океана, у друштву свог навигатора Фреда Нунена и свог двомоторног авиона „Електре“.

Да би се научила да перу зубе...

Уз звуке војног оркестра, 40.000 деце продефиловало је пре неколико недеља најживљим улицама Токија и окупило се у највећем градском парку. Десетине хиљада грађана похрлиле су да виде шта се то збива. Док је оркестар и даље свирао маршеве, деца су из џепова извадила четкице и почела, у ритму музике, да перу зубе. Ова манифестација изведена је у оквиру „Недеље прања зуба“.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

СПОМЕНИК ВОЈНИКУ КОЈИ НИЈЕ ИЗВРШИО СВОЈУ ДУЖНОСТ

У Пурбаху, у Аустрији, постоји споменик по-

дигнут једном турском војнику који је, обамро од страха, провео пуна два дана на тавану једне куће. Биста стоји баш на оном оџаку кроз који је војник провирио и открио да је турска војска напустила град.

ТВРДОГЛАВИ АСТРОНОМ

Чезаре Кремонини (1550—1631), познати итали-

јански астроном, упорно је одбијао да верује у постојање четири Јупитерова месеца, који су били откривени 1610 године. Кад га је његов пријатељ Галилеј позвао да погледа кроз тада тек пронађени телескоп и да се лично у то увери, Кремонини је буквално побегао и за преосталу 21 годину живота никад се више није приближио ниједном телескопу.

САВРШЕН ДОМАЋИН

Сопственик замка Фрогнан у близини Хемстеда,

у Енглеској, био је толико усамљен да је сваком посетиоцу који би дошао да разгледа овај стари замак плаћао по пет шилинга.

ДОЖИВЕЛА СЕДАМСТОТОГ ПОТОМКА

Енглескиња Хестер Темпл из Стова (1569—

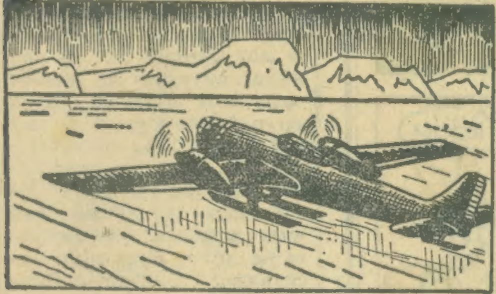

1656), мајка пет синова и десет кћери, доживела је да види рођење свог седамстотог потомка.

АВИОНИ АТЕРИРАЈУ НА ТАНАК ЛЕД

Како јавља једна америчка ваздухопловна команда, њени авиони, од којих су неки тешки и преко 60 тона, успели су да се спусте на арктички лед, који је на том месту био дебео једва нешто више од 120 сантиметара. Ове пробе, вршене у близини

Гренланда, треба да послуже за састављање таблице носивости леда, као и за проналажење најбољег начина утврђивања његове дебљине из ваздуха. Опити су показали да велика тежина авиона и топлота из млазних машина не проузрокују никаква озбиљна разарања на леду.

* * *

ДЕЦА И НЕСРЕЋНИ СЛУЧАЈЕВИ

Захваљујући побољшању хигијенских услова живота и великом напретку медицине, смртност деце у свету знатно је смањена. Па ипак, ови услови које је омогућила цивилизација не могу у потпуној мери обезбедити здравље и живот деце, јер се са цивилизацијом истовремено повећава број извесних незгода, које су веома опасне. Тако, несрећни случајеви које доноси савремени живот наносе у Француској смрт сваком петом детету, а у САД и Енглеској сваком трећем.

Према медицинском истраживању, за децу је најопаснија прва година живота. У то доба она страдају најчешће услед нездраве хране. Деца између прве и пете го-

дине највише умиру услед опекотина или дављења. Дечаци и девојчице између пете и петнаесте године, у земљама с јако развијеним саобраћајем, често постају жртве саобраћајних несрећа или су изложени разним падовима. „Да би се смањила смртност деце, каже један чувени лекар, важно је да родитељи више воде рачуна о њима. Прегрејана соба у којој спава новорођенче, висока постеља, тешки покривачи, ниско постављени спојеви за струју, врела вода на штедњаку — све су то, поред осталог, узроци који су довољни да лише живота младо створење. Дакле, наместо шарлаха, дифтерије и богиња дошле су нове опасности!" — закључује овај лекар.

* * *

НЕ ЛАЈЕ, АЛИ УЈЕДА

Пси „базењи", пореклом из Белгиског Конга, постали су веома омиљени у енглеским домаћинствима. Они не лају, али жестоко нападају. Пребацујући се преко ограде, лопов и не слути да ће га пресрести опасан непријатељ: пас га нечујно шчепа и тек тада одјекне глас, али не пса, већ ло-

пова, који стане да запомаже. Базењи имају главу налик на лисичју, а оно што њихово грло производи јесте неки неодређени тихи звук налик на „јодловање". Ове нечујне чуваркуће постале су страх и трепет за крадљивце на британским острвима.

* * *

АМЕРИКА КУПУЈЕ У ФРАНЦУСКОЈ ВАКЦИНУ ПРОТИВ ДЕЧЈЕ ПАРАЛИЗЕ

Пре кратког времена, Пастеров завод у Паризу продао је једном америчком предузећу за израду лекова већу количину вакцине против дечје парализе коју је пронашао професор Лепин. Амерички техничари дошли су у Париз да се упознају с методом производње овог лека, а професор Лепин ће отпутовати на извесно време у САД. Не зна се тачно да ли је америчко предузеће купило француску вакцину зато што је боља од Салкове, или је узима ради успешније борбе с конкуренцијом.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ТЕЛЕВИЗИЈА И ЗДРАВЉЕ

Познато је да сваки телевизиски апарат приликом репродуковања слика одаје извесну количину Х-зракова. Питање је само да ли су ови зраци довољне јачине да негативно утичу на здравље гледалаца. Да би се то утврдило, у Технолошком институту у Масачусетсу, у САД, вршени су разни опити и мерења. Том приликом дошло се до закључка да електронска цев заиста одашиље знатну количину Х-зракова, али су њени зидови довољно дебели да, заједно с млечним стаклом екрана, претстављају довољну заштиту, смањујући јачину зрачења. Међутим, мајстори који, вршећи оправке, отварају пријемник, изложени су озбиљнијој опасности, јер примају знатно већу количину зрачења.

ПРИКОЛИЦЕ ОД АЛУМИНИЈУМА

У Америци се већ израђују камионске приколице за превоз шљунка и земље од једне алуминијумове легуре. Чак су и осовине кола начињене од истог материјала. Наравно, ове нове приколице знатно су лакше од ранијих. Свака од њих снабдевена је хидрауличним уређајем за аутоматски истовар.

ДА СЕ ИЗБЕГНУ БУРЕ...

Бурно море доста успорава пловидбу; другим речима, чини је мање економичном. Зато се, већ поодавно, чине покушаји да се напусте уобичајени и пронађу нови морски путеви на којима би било што мање невремена. У последње време приступа се и опитима, Известан број бродова држао се курса који је изабрао сам капетан, док су други ишли према савету метеоролошких стручњака. Избегавањем рђавог времена по савету метеоролога, ови бродови су стизали брже, јер су имали да превале од пет до десет процената краћи пут.

При овом рачунању треба узети у обзир и буре које се јављају у поједина годишња доба, готово у правилним временским размацима. Познато је да су још стари морепловци о томе водили рачуна. На тај начин је и пронађена Голфска струја, јер је примећено да пловидба из Европе у Америку траје дуже него из Америке у Европу.

ПЕЦИВО У ХЛАДЊАЧИ

Сви ми знамо да пекари раде обично ноћу, како би потрошачи већ рано ујутру имали свеж хлеб и пециво. Међутим, овакав начин рада је скупљи и зато већ неколико година велике пекаре проучавају могућност да држе пециво у хладњачама с веома ниском температуром. У Енглеској је постигнут највећи успех, јер је у једној хладњачи пециво одржано свеже пуних дванаест недеља. Како је то могућно? Неки налазе објашњење у томе што пециво на ниској температури не губи тако брзо влагу. Али, можда постоје још неки, хемиски разлози. У сваком случају, пекари овим много добијају. Не само што не морају да раде ноћу, већ могу створити, нормалним радом преко дана, и резерву пецива за дане кад се оно виш тражи.

РИБЕ КОЈЕ ДУБЕ НА ГЛАВИ

Један енглески природњак је у околини Сингапура нашао на необичну врсту риба. Та риба није дужа од десет сантиметара, а њено готово провидно тело прекривено је танким али чврстим крљуштима. Становници Малајског Архипелага називају је рибабријач, јер јој је леђна кост необично оштра. Што је најзанимљивије, она не плива као остале рибе, већ се креће у вертикалном положају, с главом надоле. То је још раније примећено, али се сматрало да се само случајно тако наместила. Међутим овај научник је утврдио да је ово њен природан положај, у коме најлакше долази до хране: сићушних бића која живе у мору — планктона.

ЗА ШТА СЕ СВЕ УПОТРЕБЉАВА ХАРТИЈА?

Међу корисним новитетима од хартије, у домаћинствима у Француској највећу прођу засад има један суд од картона у коме се продаје пастеризовано млеко. Ускоро ће се вино, зејтин и милерам износити на тржиште у сличној амбалажи. Убруси, салвете и марамице од хартије већ су добро познати, а сада ће се производити још и парафинска хартија, за завијање хране која је изложена опасности сушења у фрижидерима.

Мајкама ће стајати на располагању целулозна вата без мириса, која има ту предност да лако упија воду. Она ће временом, потпуно заменити дечје пелене.

Једна нова врста хартије, премазана неким пластичним лепком, замениће плехане кутије. Остављена у њима, самлевена кафа ће сачувати своју арому, неколико месеци.

СВА ГОДИШЊА ДОБА У ИСТО ВРЕМЕ

У децембру ове године, једна британска експедиција од петнаест чланова поћи ће да проучава планину Кенију. Ова планина налази се у срцу Африке, на самом полутару, а занимљива је због тога што на њој истовремено постоје сва годишња доба и сви топлотни појасеви. Док је у подножју вечито лето, с правом тропском климом, врх планине покрива дебео снег. На њој ће научници моћи да проучавају и глечере и џунгле. Од нарочитог је значаја испитивање како се померa граница глечера и сталног снежног покривача у вези са смењивањем годишњих доба, као и промене које се у овоме запажају током последњих година.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Деда Мраз

Да се и од обичне цуцле, на прилично лак начин, може створити Деда Мраз, показује овај наш цртеж. Гледајте пажљиво како је то овде урађено, па ћете врло брзо успети да то и сами постигнете. А кад се будете довољно извежбали, покушајте

да Деда-Мраза нацртате „из главе", без гледања на нашу слику.

Сенке на зиду

Ако наместите руке као што је то приказано на нашем цртежу, добићете две лепе птице.

Лавиринт

Овај лавиринт се знатно разликује од оних које сте навикли да решавате. Главна је разлика у томе што се овде не тражи да уђете на једном месту у лавиринт и да онда, замршеним путевима, нађете излаз из њега него да једним потезом, не дижући писаљку, прођете кроз све међусобно повезане беле линије.

Напомињемо да истим путем не смете проћи двапут. Шаролики цртежи на црним пољима, који су потпуно одвојени један од другог, не долазе у обзир.

Покушајте уверићете се да није тешко!

И овако и онако

Овако су четир тужна лика. Окренете л', весела је слика!

... полтрон, израз за човека-кукавицу и удворицу, постао је највероватније сажимањем латинских речи „полице трункус", што значи „осакаћени палац". Тако су називани људи који су, да би избегли војну службу, сакатили сами себе.

... један новопронађени електронски уређај који се употребљава при изради инструмената за управљање авионима

толико је осетљив да може да измери дубину отиска мишје шапе на челичној жици.

... средњоамеричка држава Никарагва „наследила" је своје име од моћног поглавице индијанског племена Холутек који се звао Никарагва, или Никарос како неки тврде, и који је у време првих шпанских освајања на америчком континенту владао овим крајем.

...Дебар, град у Македонији, помиње се први пут, под именом Деборус, још на Птоломејовој карти (средина другог века.)

... први звучни филм снимљен је 1927 године. То је био амерички филм „Певач џеза".

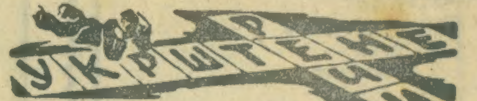
... мачка се на кинеском језику зове „мјау".

... апарат за мерење растења биљака, зове се ауксанометар.

... иако познати као изразити месождери, који кад нема свеже хране једу и лешине, шакали веома воле воће, нарочито грожђе.

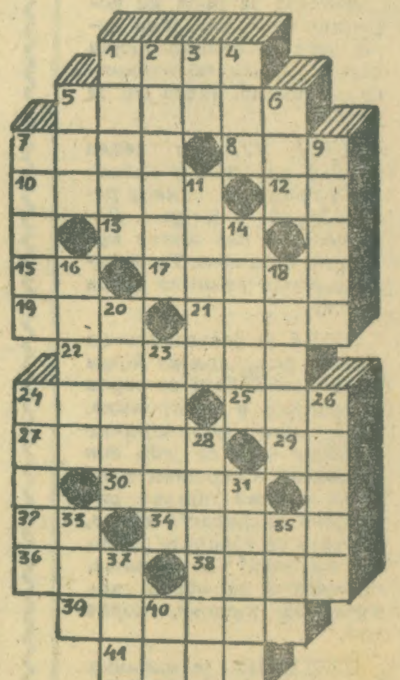
... нумизматика је релативно млада наука. Стари Грци и Римљани нису скупљали стари новац. Сматра се да је славни италијански песник Петрарка био први колекционар старог металног новца.

... скакавци су, као што је познато, биљождери. Међутим, у Турској живи једна врста скакаваца-месождера који се узајамно нападају и један другог прождиру.

Водоравно: 1) покрајина у Грчкој; 5) врста експлозива; 7) страно мушко име; 8) индустриска област у Европи; 10) беличасто-жут аморфни прах; 12) хемиски знак за баријум; 13 провинција у Индији; 15) афирмација; 17) род водених папрати; 19) узвик; 21) траг дивљачи; 22) најчувенији грчки сликар из 4 века пре наше ере; 24) застава; 25) преврeмен; 27) грчко пристаниште; 29) слово латинице; 30) грчки бог рата; 32) два слова; 34) дувачки инструмент; 36) екипа; 38) божанство; 39) мађарски позоришни писац (Ференц); 41) град у Француској.

Усправно: 1) старо име Љубљане; 2) уговор о осигурању; 3) река у Аустрији; 4) стара српска престоница; 5) река у Швајцарској; 6) наша река; 7) музичка композиција; 9) наш шахиста; 11) носни сугласник; 14) надимак једног војводе из Првог устанка (бавио се сликарством; 16) италијанска породица градитеља виолина; 18) наша планина; 20) музички комад; 23) позната некадашња мађарска филмска глумица (Марта); 24) смучарска дисциплина; 26) држава у Азији; 28) жена деспота Ђурђа; 31) област у Африци; 33) град у Италији; 35) наш рудник бакра; 37) аутор „Утопије"; 40) кинеско мушко име.

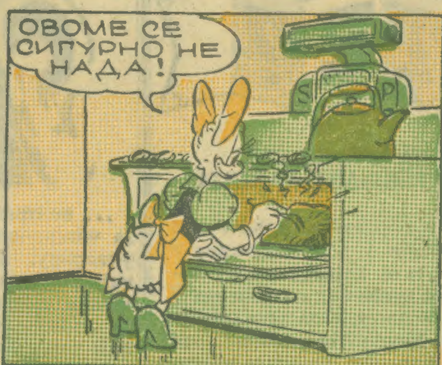

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) пега; 5) запара; 7) Расин; 8) пи; 10) Омар; 11) мак; 12) лет; 13) мета; 14) А(лекса) Н(енадовић); 15) сатир; 16) апарат; 18) алал; 19) аромин; 21) осама; 22) ас; 24) бина; 25) Иво; 26) ара; 27) квар; 28) да; 29) трола; 30) царина; 32) лика.

Усправно: 1) пасат; 2) Епир; 3) Ган; 4) ар; 5) замена; 6) апатит; 7) рола; 9) Икар; 11) метали; 13) марама; 15) „Салома"; 17) Парана; 19) Асирац; 20) навала; 21) обад; 23) Сора; 25) Ивона; 27) крик; 29) три; 31) ал.

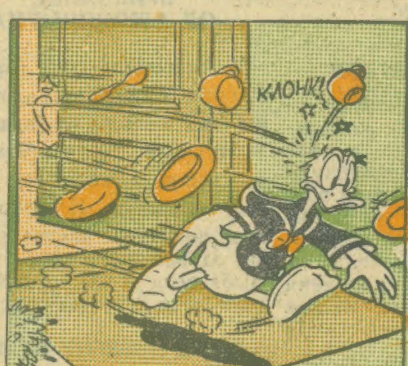

ПОСЛЕДЊИ НА РАНГ-ЛИСТИ

Пата телефонира Паји из бање:

— Јеси ли то ти, Пајо?.. Здраво! Много се бринем за све тамо. Како је мој Цицан? Ох, јадник мали, сигурно му тешко пада моје отсуство. Да ли му редовно купујеш млеко? А цигерицу сваког јутра? А моја канаринкица? Шта ми она ради? Не заборави да јој редовно чистиш кавез. Она без тога не може. Лепа моја чистуница! Златне рибице ми највише пази. Оне, сиротице, не умеју да говоре, али су у стању да пате. Стално мислим на њих. Кад бих знала да су добро, и ја бих се боље осећала. Једва чекам да их поново видим... А како си ти? Ало... ало... Пази, прекинуо је везу! Шта ли му то значи?

ОДРЖАО РЕЧ

— Ја умем да пишем ногама, — хвалио се Раја.

— Не умеш! — викнуше углас Гаја и Влаја. — Покажи ако хоћеш да ти верујемо!

Раја на то узе оловку у руку и стаде да исписује на хартији једну исту реч: ногама, ногама, ногама...

Она двојица се покуњише. Морали су признати да их је Раја надмудрио.

Који је ОДГОВОР тачан

ЛИПЕН је:
- *град*
- *врста рибе*
- *река*
- *планина*

МУЗАКИЈА је:
- *врста лозе*
- *назив једне равнице*
- *птица*
- *турски колач*

ЛУФА је:
- *биљка*
- *риба*
- *тип старог ратног брода*
- *име села*

Планина ОЈСТРИЦА налази се у:
- *Македонији*
- *Словенији*
- *Босни*
- *Србији*

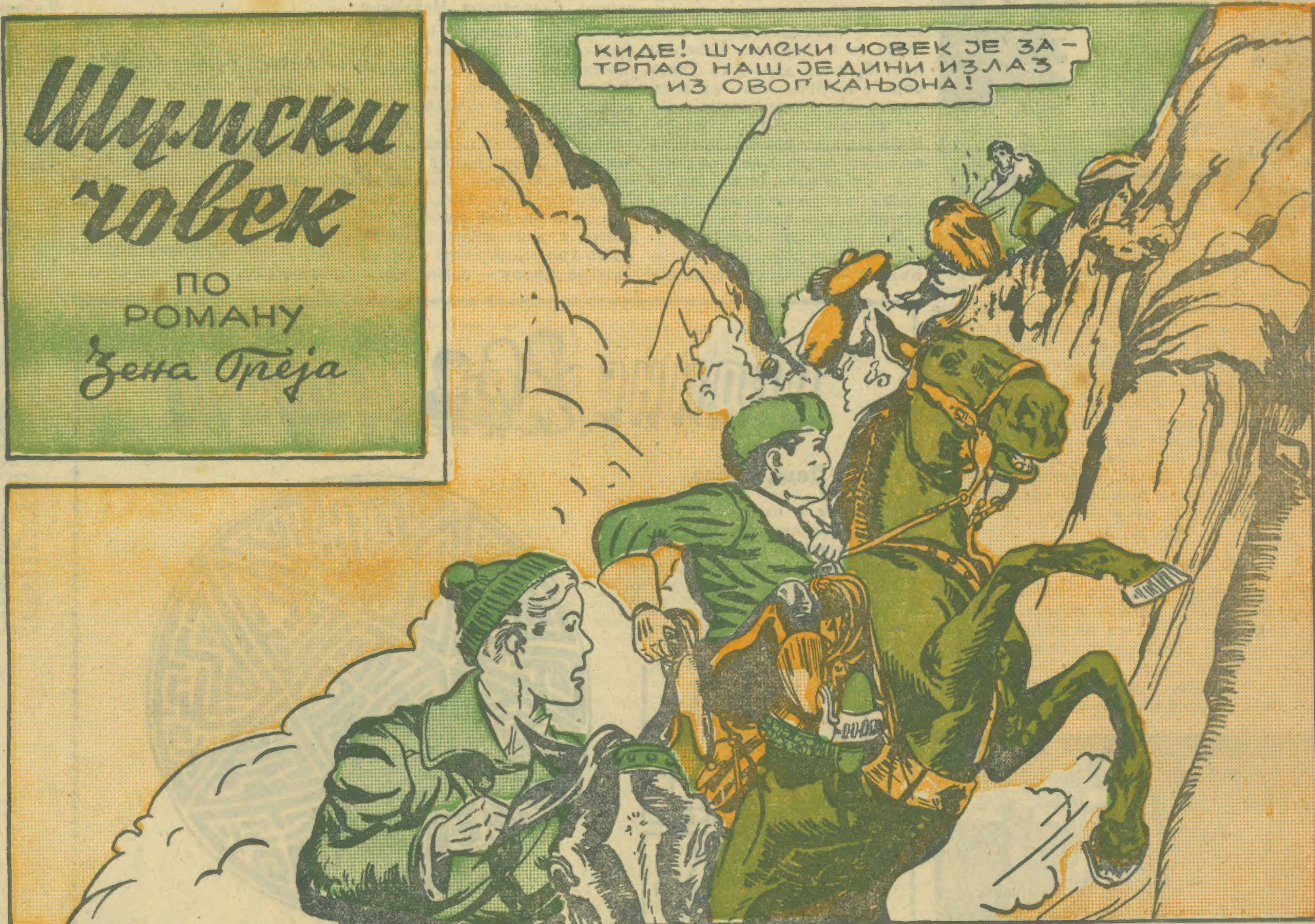
ОДГОВОР

ЛИПЕН је риба из породице пастрмки. Има мала уста и велика леђна пераја. Живи по планинским водама. Месо му је укусно.

МУЗАКИЈА је веома плодна равница у албанском приморју, између река Шкумбе и Војуше. Даје често и две жетве кукуруза годишње. Ту је зимовалиште великих стада оваца.

ЛУФА је једногодишња биљка, пореклом из Африке и Азије. Гаји се свуда у тропима и суптропима. Даје дуге цилиндричне плодове који се једу док су млади. Сасушени плодови садрже обилно развијено сунђерасто ткиво, од кога се израђују „биљни сунђери“ за купање, подметачи за обућу, папуче за купање, корпе итд.

ОЈСТРИЦА је планина у Словенији, на средњем делу Камнишких Алпа. Висока је 2350 метара, а позната је по дивном видику. На северној страни простире се испод Ојстрице Логарска Долина, једна од најлепших алпских долина у Словенији.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика“ штампарско издавачко предузеће, Београд Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-1-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишње 350; за инострaнство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.